

Zvučalo je dobro kada je prije skoro deset godina u Gacku najavljena izgradnja najmodernijeg energetskeg objekta na Balkanskom poluostrvu.

Predstavnici elektroprivrednih preduzeća iz Republike Srpske (RS) i Češke su planirali u ovom hercegovačkom gradu otvoriti novu termoelektranu, obnoviti postojeću i otvoriti novi rudarski kop za eksploataciju uglja. U Gacku su osnovali i zajedničko preduzeće „Nove elektrane Republike Srpske“ (NERS) za proizvodnju i prodaju električne energije, preko koje je trebalo realizirati projekt.

Skoro deset godina poslije, umjesto najavljenog energetskeg projekta ostali su samo troškovi, otkriva Centar za istraživačko novinarstvo (CIN) iz Sarajeva. Najmanje 13 miliona maraka potrošeno je na sporove koji su zbog ovog projekta pokrenuti, ali i za poslovanje „NERS-a“. U međuvremenu je nad ovom firmom otvoren stečaj jer se nikada nije bavila poslom za koji je registrovana.

Dok stečajni postupak traje i još se zbrajaju ukupni troškovi, vlast u RS-u ponovo najavljuje izgradnju termoelektrane u Gacku, ovoga puta u partnerstvu sa kineskom firmom „Dongfang Electric Corporation“.

Novi početak za staro poslovanje

Prije tri decenije puštena je u pogon Termoelektrana „Gacko I“ koja je zajedno sa Rudnikom lignita „Gračanica“ bila u cijelosti državno preduzeće. U 2005. godini preduzeće je privatizirano vaučer ponudom i preregistrovano u akcionarsko društvo Rudnik i Termoelektrana (RITE) Gacko. Vlada RS-a je zadržala kontrolni paket akcija u visini od 65%, dok su ostale preuzeli mali akcionari. Godinu dana kasnije, društvo je nastavilo poslovati kao zavisno preduzeće u sastavu Vladine Elektroprivrede Republike Srpske (ERS).

Prilikom izgradnje Termoelektrane „Gacko I“ izgrađen je i dio infrastrukturnih objekata za novi blok – Termoelektranu „Gacko II“. Ovaj energetskeg objekat rukovodstvo ERS-a je odlučilo u 2006. graditi u partnerstvu sa češkim elektroprivrednim preduzećem „ČEZ“. Plan je bio da zajednički izgrade novu termoelektranu do 2013. godine, revitaliziraju postojeću i na taj način produže njezin radni vijek te otvore novi rudarski kop u rudniku „Gračanica“, čime bi se povećale zalihe uglja za snabdijevanje termoelektrana.

Partneri su predvidjeli da je vrijednost ove investicije oko 2,7 milijarde KM.

Planirali su u Gacku formirati zajedničko preduzeće koje će preuzeti sve aktivnosti u vezi sa realizacijom projekta. Kao ulog u kapitalu ERS bi u to preduzeće unio imovinu RITE Gacko, a „ČEZ“ bi dao ulog u novcu u iznosu koji će mu osigurati pravo na većinsko upravljanje projektom.

Ostala potrebna sredstava osigurali bi kreditima.

Realizacija projekta je započela u decembru 2006. godine. Tada je u Gacku osnovano

zajedničko preduzeće za proizvodnju i prodaju električne energije „NERS“, sa početnim kapitalom od 800.000 KM. „ČEZ“ je imao većinsko vlasništvo od 51 posto, dok je ERS imao ostalo.

Ali, za nastavak projekta je bila potrebna saglasnost i ostalih akcionara RITE Gacko.

U tom cilju je za ponedjeljak 14. maja 2007. godine zakazana Skupština akcionara.

Predložena je rasprava o Sporazumu o provedbi između „ČEZ-a“, ERS-a i RITE Gacko u kojem su definisani koraci u realizaciji projekta te Izvještaj o procjeni vrijednosti uloga RITE „Gacko“ u stvarima i pravima koji se unose u „NERS“ Gacko.

Prema dokumentima koji su u posjedu CIN-a, mali akcionari, odnosno predstavnici investicijskih fondova nisu poštom nekoliko sedmica ranije dobili materijal za raspravu, kako je to bila uobičajena praksa. Dio dokumentacije su dobili uoči vikenda, odnosno neposredno pred održavanje skupštine. S obzirom da se radilo o preko 100 stranica materijala kojim se određuje budućnost firme, oni se nisu mogli adekvatno pripremiti za raspravu.

Ne želeći kvariti planove Vlade RS-a i menadžmenta ERS-a koji su zvučali dobro, a nemajući potpune informacije o dogovorenim planovima, predstavnici malih akcionara su kod glasanja ostali suzdržani. S obzirom da niko nije glasao protiv, pripremljeni materijal je usvojen.

Na osnovu toga su sredinom maja 2007. godine predstavnici „ČEZ-a“ Martin Roman i Vladimir Schmalz potpisali Sporazum o provedbi sa direktorima ERS-a Pantelijom Dakićem i RITE Gacko Vlastimirom Savičićem koji je podržala i Vlada RS-a na čelu sa Miloradom Dodikom.

Ovim sporazumom je definisano da ERS kao ulog u kapitalu u „NERS-u“ unosi imovinu RITE Gacko. Precizirano je da sve nekretnine, postrojenja i oprema, dugoročni finansijski plasmani, nematerijalna ulaganja i sve obaveze koje ima RITE Gacko sa zadnjim danom 2007.godine postaju vlasništvo „NERS-a“. Konsultantska kuća „Deloitte“ iz Beograda je procijenila da na 31.12.2006. godine vrijednost tog uloga iznosi nešto manje od 339 miliona maraka.

Sporazumom je definisano da istovremeno sa unosom tih sredstava u zajedničko preduzeće „ČEZ“ treba uplatiti kapital u novcu. Nije definisano o kojem iznosu se radi, ali je naznačeno da treba biti iznos koji će im osigurati da zadrže većinsko vlasništvo od 51 posto u „NERS-u“.

Unos kapitala u „NERS“ je naveden kao preduvjet za ostale aktivnosti, među kojima su i prijenos svih dozvola, koncesija i licenci koje RITE Gacko ima ili će u međuvremenu dobiti u vlasništvo „NERS-a“. Dogovoreno je i da će u „NERS“ preći da rade i radnici RITE Gacko kojih je u to vrijeme bilo više od 1.500. Bez imovine i radnika RITE Gacko se ne bi ugasilo, već bi poslovanje nastavilo kao finansijski holding.

Sporazumom je definisano da će, u slučaju da se imovina RITE Gacko ne prenese u „NERS“, Elektroprivreda Republike Srpske morati otkupiti „ČEZ-ov“ dio u ovom zajedničkom preduzeću i da će se bilo kakvi sporovi između partnera rješavati arbitražom pri Međunarodnoj privrednoj komori u Beču.

Sudski i ostali sporovi

Ovi planovi se nisu dopali malim akcionarima RITE Gacko, odnosno predstavnicima zatvorenih investicijskih fondova: „Euroinvestment Fond“, „Zepter Fond“, „BLB Profit“ i „VB Fond“. Zbog toga su sredinom augusta 2007. godine tužili RITE Gacko i ERS pred Osnovnim sudom u Trebinju.

Od Suda su zatražili da poništi odluke sa sporne Skupštine akcionara RITE Gacko na osnovu kojih je Sporazum potpisan. U tužbi su naveli da, osim što nisu pravovremeno dobili materijal za Skupštinu, nikada nisu dobili sve potrebne dokumente u vezi sa ovim projektom. Naveli su da je vrijednost kapitala RITE Gacko, koji se namjerava unijeti u „NERS“, podcjenjena budući da je društvo u to vrijeme imalo tržišnu vrijednost od 930,9 miliona maraka, što je za 2,7 puta više od sačinjene procjene.

Postavili su i alternativni tužbeni zahtjev da, ukoliko se ne ponište odluke sa Skupštine akcionara, ERS i RITE otkupe njihove akcije za 113.629.733 KM. Jedan od pravnih zastupnika fondova advokat Miljenko Pucar kaže da, zapravo, nije postojala ozbiljna namjera predstavnika fondova da izađu iz suvlasništva RITE Gacko. „Mi smo postavili zahtjev da bi to digli na jedan mnogo veći nivo sa puno para, jer je ogromna imovina fondova“, kaže Pucar. U odgovoru na tužbu je, uz ostalo, navedeno da su akcionari materijal za Skupštinu akcionara mogli pogledati u sjedištu RITE Gacko i da niko nije glasao protiv potpisanog Sporazuma o provedbi.

Sudski postupak je trajao sedam godina. Donosila su se određena sudska rješenja i ulagale žalbe, a predmet prebacivao od jednog do drugog suda. Okončan je u septembru prošle godine na Okružnom privrednom sudu u Trebinju tako što su odluke Skupštine akcionara ostale na snazi, mali akcionari su odustali od alternativnog odštetnog zahtjeva i svaka stranka u postupku mora platiti svoj dio sudskih troškova koji iznose 63.250 KM.

„Suštinski smo uspjeli“, kaže advokat Pucar, zadovoljan jer je ovaj sudski postupak zaustavio prijenos imovine RITE Gacko u vlasništvo „NERS-a“.

Zbog toga je, „ČEZ“ krajem maja 2009. godine, ne čekajući konačno rješenje sudskog postupka malih akcionara, pokrenuo arbitražni spor u Beču protiv RITE Gacko, ERS-a i Vlade RS-a, tražeći odštetu od 115.391.246 KM za izgublenu dobit.

Ovaj arbitražni postupak je završen krajem augusta prošle godine, odnosno nekako u isto vrijeme kada i sudski postupak u Trebinju, ali detalji nisu objavljeni. Arbitražna odluka nije

javni dokument, a „ČEZ“ i ERS sa novinarima CIN-a ne žele razgovarati o detaljima koji su dogovoreni.

Iz ERS-a su poslali dopis u kojem navode da „ČEZ“ neće dobiti novac koji je tražio u odštetnom zahtjevu jer je u arbitražnom postupku utvrđeno da „nije pretrpio nikakvu štetu uslijed odustanka od izvršenja Sporazuma“.

Međutim, CIN otkriva da su novčanu štetu zbog ovog projekata imali ERS i RITE Gacko. RITE Gacko je pretrpjelo štetu od 2,4 miliona KM, koliko je u konačnici moralo platiti „ČEZ-u“ na ime spora i zateznih kamata, navedeno je u izvještaju nezavisnog revizora o poslovanju društva u 2014.godini. Sudska dokumentacija pokazuje da je ERS morao platiti oko četiri miliona maraka za otkup „ČEZ-ovog“ suvlasničkog udjela od 51% u „NERS-u“, ali da time nije dobio veliku vrijednost.

Stečaj „NERS-a“

Prema podacima iz sudskog registra, u periodu od osam godina, dok je preduzeće bilo u zajedničkom vlasništvu ERS-a i „ČEZ-a“ osnivački kapital „NERS-a“ je narastao na 7,8 miliona KM. Međutim, taj novac je potrošen na plaće, naknade, poreze i za izradu potrebne dokumentacije za realizaciju projekta. Na kraju prošle godine imovina „NERS-a“ je iznosila 846.856 KM i, uglavnom, je riječ o vrijednost nematerijalnih ulaganja koje firma ima, a ne gotovinu s kojom ERS može raspolagati.

U martu ove godine, ERS je pokrenuo postupak likvidacije „NERS-a“ pred Okružnim privrednim sudom u Trebinju. Iako preduzeće nikada nije došlo u priliku da se bavi proizvodnjom i prodajom električne energije, imalo je troškove poslovanja za poreze i doprinose koji su sa kamatom došli do sume od oko 50.000 KM. S obzirom da „NERS“ u postupku likvidacije nije imao imovinu s kojom bi pokrio te troškove, u junu ove godine nad preduzećem je otvoren stečajni postupak, koji još uvijek nije okončan.

Za to vrijeme polako ističe vijek trajanja Termoelektrane „Gacko I“, koja proizvodi jednu trećinu električne energije u Republici Srpskoj. Projektovana za rad od 200.000 sati, tako da bi s radom mogla stati u 2026.godini. Zbog toga je Vlast u ovom entitetu ponovo pokrenula priču o izgradnji nove Termoelektrane „Gacko II“.

Ovoga puta kao potencijalni graditelj se spominje kineska kompanija „Dongfang Electric Corporation“. Potpredsjednik ove kompanije Zhiqiao Han i ministar industrije, energetike i rudarstva RS, Petar Đokić potpisali su početkom prošlog mjeseca memorandum o suradnji. „Postoji spremnost kineske strane da obezbijedi sredstva za realizaciju ovog projekta na kreditnoj osnovi, po uslovima koji bi bili veoma prihvatljivi za Elektroprivredu RS-a kao nosioca aktivnosti“, rekao je tom prilikom ministar Đokić. Iz resornog ministarstva najavljuju da će uvjeti za finansiranje biti najvažnija komponenta ovog projekta.

Kompanija „Dongfang Electric Corporation“ gradi termoelektranu u Stanarima koja je u vlasništvu firme „EFT-Rudnik i termoelektrana Stanari“. Za izgradnju ove termoelektrane Kineska razvojna banka je odobrila kredit, a zauzvrat je u zalog dobila EFT-ovu firmu u Stanarima te pravo na koncesiju za ugalj, vodu i termoelektranu.

Termoelektrana u Stanarima bi trebala biti puštena u probni rad krajem ove godine.

izvor: cin.ba